NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **IX.** V sreda 2. maliga travna (sredoživna) 1851. *List* **14.**

Kdo hodi no Dunaj trape lovit,
in zakaj se pusté naši kmetje sleparjem trapati?

Dopis iz Dunaja 27. sušca. N—l. — „Novíce“ so že tiste kmete svarile, ki sami na Dunaj hodijo, ali pa druge v svojem imenu sèm do svetlega cesarja pošiljajo, se zastran odveze zemljišnega podloštva, ktera nekterim ni po volji, pritoževat, in tako svoj kervavo zasluženi denar tratit. Toda tiste dobroželjne besede „Novíc“ se niso ali po vsem Slovenskem razglasile, ali pa niso hotli ljudjé verjeti, da je bila in da je še taka, kot so „Novice“ pravile; zakaj še zmiraj prihajajo nekdajni podložniki in sicer posebno iz Krajnskega*) na Dunaj z ravno tistimi nameni. — Da hodijo ti možje na Dunaj le trape lovit, se lahko vsak iz sledečih verstic prepriča.

Nekteri naših kmetov mislijo še zmiraj, čeravno je bilo v „Novicah“ in drugih slovenskih časopisih v tej reči več jasnih podukov brati, da se mora oprostenje zemljišč (gruntov) brez naj manjšega odškodovanja poprejšnjih graščin zgoditi. Tudi tistim poštenim, pravičnem možém, kterim so popred popolnoma verjeli, zdaj v tej zadevi ne verjamejo, če jim postavo po pravici razlagajo. Taki neverni Tomaži se dolgo ne pomišljujejo, in sklenejo cesarja samega zastran te reči prašat iti. Ker pa vsi vendar le ne morejo iti, odpravijo nekoliko izbranih mož na svoje stroške na Dunaj.

Ti možje pridejo sèm, gredó tukaj najpred do svojih rojakov, jim povedó, kako in kaj, ter jih nazadnje za svèt poprašajo. Kaj hočejo pošteni rojaki, kterim so postave dobro znane, storiti, kot jim postavo razjasniti in jim odsvetovati, cesarja brez koristi s takimi rečmí nadlegovati. — Naši poslanci zdaj sami dobro previdijo, da ne bi pri cesarju potem takem nič opravili, in jo potegnejo klaverni sopet nazaj.

Druzega niso opravili, kot da so denarje svojih volivcov po sreči za vožnjo po železni cesti in za drago hrano spečali.

Da bodete pa védli, kakošni da so vzroki, na ktere se opirajo, jih tudi imenujem: Eni pravijo, da v tistem patentu, to je, razglasu cesarja Ferdinanda I. (kterega so „Novice“ že v letu 1848 naznanile), ni besedice od odškodovanja. Eni pa pravijo, da, če je res, da se mora tista tretjína odškodníne plačati, je pa po gospodih zrajtana tretjína prevelika, to je, da so jim veliko odškodníne po krivici prirajtali. Potem ko jih pošteni rojaki podučijo, kakor so „Novice“ svoje bravce že večkrat podučevale, verjamejo, da se motijo, čeravno teško.

Je pa tudi sleparjev, ki kmete nalašč šuntajo, kogar koli med seboj izbrati in ga v imenovani zadevi do cesarja odoraviti. Slepar pa že vé, zakaj tako kvasi; on skerbí za svojo mavho, in kmete le trapá. Ljudjé namreč naj raji tistega pošljejo, ki se naj bolj usti, ker menijo, ta zna dobro govoriti. Tako doseže samogoltni slepár svoj malopridni namen. Njemu ni tedaj mar, na Dunaju kaj v korist kmetov opraviti, ki so ga izbrali, in mu denarjev za potroške zložili. — Ko se prav moško na Dunaj priderdrá, ne skerbí za drugo reč, kot da bi mu kteri bolj znanih rojakov pismeno poterdil, da je bil res na Dunaju.

Tak tiček je bil te dni že drugič tukaj. Ali tukajšnji Slovenci so ga drugič popolnama spoznali, in nobeden se ni hotel ž njim pečati. Ne mara, da je kterega dobil, ki mu je, njegoviga namena prav ne poznavši, poterdil, da je bil ta poslanec res na Dunaju; ali čemu je ta spričba kmetam? ali jim je ž njo kaj pomagano? Ali jih ni zviti slepár le trapál in za denar opeharil. Da tak samogoltnik toliko plačila tirja, da je na dobičku, mi ni treba praviti.*)

Zakaj se pa pusté naši kmetje takim požeruham trapàti? Po moji misli posebno zato, ker ne znajo revezi brati, da bi postave sami prebirali in se prepričevali, kako in kaj. Ravno zavoljo tega pa poprosim vse spoštovane bravce tega mojega dobroželjnega dopisa, da bi ga hotli posebno tistim rojakom prebirati, ali jim od njega praviti, kteri ne znajo sami brati, in ki so morebiti ravno zató v popisanih zadévah nevérni Tomaži. Ob enem pa jim, lepo Vas prosim, žívo priporočite, svoje otroke v šolo pošiljati, da se jim ne bo taka godila, kot njim.

*) Poslednji so bili od Rake na Dolenskim. Pis.

*) Ta ptiček je bil iz Bučke Studenske fare. Pis.

Glas iz Krasa
za obdelanje Krasa.

Mnogo zares dobrih svetov za Kras so nam že Novice prinesle; hvala jim zato! Naj pripusté, de se še en glas iz Krasa za pogojzdenje Krasa zasliši.

Vsaka soseska na Krasu, kakor tudi vsak sosesčan bi si mogel svoje drevne semeniša napraviti, v kterih se bo potrebno sadno in drugo drevje priredilo; ker brez drevnih semeniš se pogojzdenja Krasa doseglo ne bo.

Nektere soseske na Krasu v bivšim Rihemberškim okrogu pod za drevorejo močno vnetim komisarjem gosp. Antonam Ahčinam so si bile drevne seminiša naredile. V eni tajistih, ko so na spomlad drevesca lepo rasti začele, so zavolj pomanjkanja ograje ovce vse pokončale; izgovor je bil, de so jih zajci pokončali; potem so semeniše zapustili. V drugi pa, kjer je dosti tavžent lepih drevesc zrastlo, so nektere na občinski pašnik slabo presadili, nektere med srenjčane razdelili in veliko število drugih pokončali, drevno seminiše prekopali in so ga za vselej zapustili. Po takim ravnanju ni veliko pričakovati!

Na Krasu bi se imele, kjer občinske gmajne nerazdeljene imajo in jih razdeliti ne mislijo, to v 10 ali več delov razdeliti, o začetku nar bolj pripravniši del

za drevorejo izvoliti, v njega nar bolj pripravniši drevesca iz drevniga seminiša v dobro skopane jame vsaditi, in vsako léto naprej tako ravnati, dokler celi pervi del obsajen ne bo; potem se druziga lotiti i. t. d. Semena po Krasu na svoje pravo mesto (zunej semeniša) sejati, zunej orehov in želoda ne svetujem.

Ker za pogojzdenje Krasa bo vsako léto veliko število drevesc potreba, in same soseske v stanu niso, toliko dreves v omenjenih seminiših izrediti, bi bilo prav, de bi vsak sosesčan dolžan bil, po svojim premoženju svoji srenji 10 do 20 drevesc vsako léto odrajtati in vsaditi. Vsak ženin bi jih mogel tudi toliko odrajtati, in kazni po soseskah na Krasu bi mogle le (se vê, kjer je mogoče) v odrajtovanju drevesc ali v obdelovanju tajistih obstati.

Vsaka soseska bi imela eniga v drevoreji izučeniga moža si izvoliti, (se vé de, kjer župan k temu volje in vednosti nima) ki naj bi vse dela v drevoreji vodil, in kterimu bil mogel vsak pokoren biti.

Dolžnosti tega bi bile:

Skerbeti, de se v soseski pripravna soseska drevno seminiše napravi, in de si vsi sosesčani svoje seminiša lepo oskerbujejo; ako bi eden ali drugi sosesčan pripravniga prostora za-nj ne imel, bi mu ga mogla soseska na občinski gmajni izročiti; — de se domače drevno séme o pravim času nabera, — de se tajisto o pravim času v semeniša vseje, plevéla očišuje, lepo redí, in v odločeni kraj presaja.

(Konec sledí.)

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Da se imenitni namen očitnih in ustnih porotnih sodb z oziram na zatoženca, porotnike in ljudstvo spolne, je tedaj živa potreba, da se spojemanje (reasumiranje) g. deržavniga pravdnika in g. zagovornika v vsim razumljivim jeziku govorí. Nadjamo se, da vsi ti gospodje to potrebo ravno tako dobro spoznajo, kot mi, ki smo stali med ljudstvam in ga večkrat tožiti slišali, da nič ne razume, kar se gori godí, — in da se ne bojo prihodnjič tistiga majhniga truda bali, v domači besedi povedati, zakaj da zatoženca kriviga sodijo, in kaj da za njega zlajšiviga povedati imajo.

Dalje pa mora tudi porote predsednik o slovenskih obravnavah slovenski jezik popolnama razumeti in ga gladko govoriti. To terja pravda sama po sebi, in pa očitnost. V gotov dokaz te potrebe na obé ti strani povemo iz naših poslednjih porotnih sodb dva izgleda. Gosp. predsednik je rekel zatoženi: „Pri sodníi v Krajnju si pa rekla, da si mislila otroka umoriti.“ Tako je on namreč besede nemškiga zapisnika prestavil, ki so se takole glasile: „Ich wollte das Kind bei Seite schaffen.“ To se pravi po naše: sim mislila otroka vkraj (vstran) spraviti — pa ne še umoriti. Kakošna velika zmota in krivíca bi se znala iz taciga primeriti! To očitno kaže, da, kakor je pravično, je tudi nar bolj varno, vse v tistim jeziku govoriti, kakoršniga zatoženc govorí.

Pa tudi v oziru pričujočiga ljudstva, in da se sodbam dostojno spoštovanje zavolj jezika ne krati, je treba popolnama znanje domačiga jezika. Ljudstvu se mora smešno zdéti, ako sliši, da gospodje razločka med mèrvo, deteljo in otavo ne véjo!

Ni ravno treba učeniga jezika, ker taciga bi tudi vsi pričujoči ne razumeli, ampak gladko po domače naj se govorí. Se vé da clo brez tehniških izrazov (besed) se pri tacih obravnavah izhajati ne zamore. Če tacih vse prosto slovensko ljudstvo ne razume, se mu godí le kakor nemškimu, laškimu i. t. d. ki tudi v svojim jeziku vsih vradnih besed ne razume.

(Konec sledí.)

Národske staríce.

Deveti list.

Ljubi moj Jože!

Danes Ti od nekdanijh Venetov ali Vendov dalje pišem. Oni so bili silno mogočni. Če se gré od Oteče (Etsch) proti Terstu, so imeli tod 50 mest. Appian v svojim „Mithridatu pripoveduje, da se je Sula z Veneti ali Venečani zato vojskoval, ker so pogosto Macedonijo napadali. Oni so bili torej Makedonski mejači. Veneti ali Vendi so bili vsi ljudstva izhodnje straní Jadranskiga morja, ali z druzimi besedami reči, vsa Ilirija z mogočnimi ljudstvi. Po Herodotovi „Terpsichori“ so bili mejači s Sigynii, tode ti Sigynii niso bili Azijatski, od kterih Strabon govorí. Sigynii Veneški mejači so stanovali v Evropi unkraj, to je, na levim kraji Donave, in od njih tudi Herodot to pripoveduje, kar Strabon od Azijatskih. Veneti so imeli vse dežele od Jadranskiga morja do Donave. In ravno to so tudi meje, ktere Strabon Ilirii dajè; namreč od Pada do Ambračkiga nedra, ali po današnje reči, do Greškiga, in proti severji do Donave. Appian pravi, da so bili Panoni, kteri so na današnjim Ogerskim stanovali, k Ilirii šteti. Ilirci so bili po Macedonii med Greki in Macedonci, v Epiru, kjer so domači med sabo ilirsko govorili, in kjer je bilo greško dvorni jezik, kteriga so bili Aeakidae ali Jačići vpeljali. Še celo v Tesalii so bili Veneti ali Ilirci. Da od druzih nič ne rečem, li opomnim, da Appiam Perhaebe naravnost Ilirce imenuje. Skylax dela Ilirce in Venete mejače Keltov, in tudi reko Erydan v njih dežele stavi. Reka Erydan je bila z jantaram (Bernstein) bogata. Ptolemej pa pravi, da Venedski zaliv tù leží, kjer Rhudon, to je, Erydan teče. Iz tega se kaže, da so bili Venedi per Blatiku, od koder se je jantar po Evropi zanesel, s temi Venedi, ki so ob Jadranskim morji stanovali, en narod. Erydan ali Rhudon je bila mende Rodavna, potok, kí se per Gdanskim v Vislo steka. Ob Visli in Rodavni se je jantar najdoval. Reko Pad so zato, ko je bila blizo Venetov, tudi Erydan imenovali. Rodana (Rhone na Francoskim) je bila tudi per Vindih ali Venetih, in nje imé ravno tako na imeni Rodavna in Erydan cika; naj bo že imé Erydan od „ruda“ ali „rod“ vzeto, ali si pa v rodi z imenama Radovna in Radomlja, kakor dva krajnska potoka (od „rad“) imenujemo.

Dalje za „Slovensko Bčelo“ rečem, da so bili Anti Veneti, kteri so se bili od Jadranskiga morja dalje čez Donavo po Kimerskim polotoku, na severnim obalu Černiga morja do Tatranskih gor in do Blatika po severnej Evropi razkropili, kakor Prokop spomni rekoč: „Kar je dalje proti severji, imajo ljudstva Antov, kterih ni konca ne kraja.“ Imé Ant ni druziga kot nekoliko spremenjeno imé Enet, kakor še vedno nekteri Nemci Anten namest Ente „raco“ imenujejo. Anti so se ponemčili; Slovenci, kterim Nemci pravijo „Vendi“ ali „Windische“ smo še slovenski. Dosti izmed nas se jih je ponemčilo, nekteri so se pa potalijančili. Nemci nas po pravici od nekdaj Vinde ali Windische imenujejo. Škoda bi bilo za to imé, ko bi se zgubilo. Za danes naj bo dosti od „staric“, moram pogledati kaj kej „Novice“ pravijo. Z Bogam!

Tvoj stari prijatel
Benkov Tone.

Kako bi se mi Slovenci v književnim jeziku zjedinili? *)

Od Kupe 28. sušca. Od starodavnih časov je ležala teška roka nemile osode na Slovencih. Pri kraju slavjanskih narodov, od tujcov obdani, razcepljeni in raznim deželam priklopljeni niso mogli priti k spoznanju svoje narodnosti. Lepi slovenski jezik, v javnih službah prepovedan, je od dne do dne več zgubil od svoje starinske krasote, in clo njegovi lastni sinovi so ga zaničevali. Tako smo v slovstvu zaostali, ker se v našem jeziku ni skoraj nič druziga pisalo, kakor molitne knjižice. Ko se je pa v novih časih tudi slov. narod zbudil iz tisučletniga spanja, nam je zarija lepši dobe prisijala. Začelo se je domače slovstvo množiti. Ker pa marsikeri rodoljubi slov. jezika v njegovih raznih oblikah niso zadosti poznali, so pisali sploh po navadi svojega rojstniga kraja, in tako smo dobili mnogo oblik, in žalibog! še dan današnji ni edinosti; skoraj vsi časopisi se v jeziku ločijo ali pa se clo v enem in tistem različni jezik najde.

Minister uka in bogočastja je v šole vpeljal tak jezik, ki ga „deržavni zakonik“ piše, in vsakimu rodoljubu mora ležeče biti, da pridemo po ti poti Slovenci k stanovitnosti in edinosti, kakor so tudi drugi narodi, p. Iliri, Talijani, Nemci itd., ako je ravno jezik prostiga ljudstva različen, v književnem jeziku edini. Da bo to mogoče, vzamimo slov. jezik, ki se v raznih krajih dosto različno govorí in zavija, v celoti, in iz različnih oblik zvolimo: 1) naj lepoglasnije, 2) naj bližje ilirščini; očitinim napakam, čeravno sploh navadnim, pa slovo dajmo. Mi Slovenci smo majhin narod (nas je $1^1/_2$ miljon) in sami se ponemčenju ne bomo vbranili, in tudi ne prišli k vseobsežni literaturi; treba je toraj, da se saj v knjižnim jeziku z Iliri, kterih je (po „Bčeli“) skoraj 9 milijonov, pred ali potlej zjedinimo. Mi smo z Iliri ravno tistiga kolena, in slovenšina je samo podnarečje ilirskiga jezika; pars major autem trahit minorem.

Da bi se mi Slovenci saj med saboj pred zjedinili, morebiti ne bo brez koristi, nektere slov. oblike in napake bolj pretresti. Zato hočemo tudi iz ljubezni do našiga jezika in do edinosti, svoje misli razodeti. V tej zadevi pa si v izgled nismo vzeli jezika Gorencev, pa tudi ne Dolencev, ampak jezik belih Krajncev poleg Kupe od Osilnice do Metlike, zato, ker so nar dalj od nemšine, in talijanšine; toraj niso mogli jezika spačiti. Naše misliso sledeče:

1. Mi zaveržemo besedico „de“. Štajarci, kteri premehko govoré (skoraj kakor dete, ki še ne premore vsake čerke izreči), rabijo in nekteri tudi pišejo besede: lehko, ves, tenko, meša, den, denešni itd., namesto lepoglasnih: lahko, vas. . . Kader mi Krajnci kaj taciga beremo, gotovo vsaciga strahovita jeza sgrabi, da z zobmi škriplje zoper tako spakedrijo našega jezika **). Takim premehkim besedam po pravici priverstimo tudi besedico „de“. Kar je nam znano, je okoli Blejskiga jezera in Gorján izključivo (ausschliesslich) besedica „da“ v navadi, in gotovo se našim Gorenskim bratom milo vidi, da se je nekteri Slovenci še vsigdar branijo; tudi poleg Kupe se samo „da“ sliši. Dajmo toraj vsi besedici „de“ slovo, in v književni jezik povsod „da“ vpeljimo: 1) ker je še v nekterih krajih Slovenskiga v navadi; 2) ker jo večina slov. pisateljev že rabi; 3) ker je sploh lepoglasnija, kakor de glasnica „*a*“ kakor je celimu svetu znano, samo nekterim Krajncem še ne, je prijetnija, kakor „*e*“); 4) ker jo naši ilirski bratje rabijo, in ni upati, da bi jo, našemu „de“ vstreči, opustili.

2. Mi priporočamo končni „om“ namesto „am“. Kdor je rojeniga Horvata ali pa tudi beliga Krajnca govoriti slišal, temu se „om“ ne bo tako gerd vidil, kakor nekterim Slovencem, ki so se za opominjeni „om“ namest „am“ potegnili, češ ker je lepoglasniji. Če pa mi „om“ priporočamo, sklona „am“ nezaveržemo; „am“ imajo ženske imena, „om“ pa moške. Ali ni to velik spredik, da mi moške in ženske imena razločimo in pišemo, napriliko, bratom in sestram, sinom in hčeram itd.? Tudi češki jezik ima pri ženskih imenih „am“, pri moških „om“. Poprimimo se toraj vsi v 6. sklonu edinobroja (instrumental) in 3. sklonu višebroja moških in rečnih imen izhoda „om“: 1) ker so se ga imenitni pisatelji že poprijeli; 2) ker je pri Kupi na Krajnskim izključivo v navadi; 3) ker je po ministerskem ukasu v javne šole upeljan; 4) ker ga Iliri rabijo, kterim se moramo, kar je naj več mogoče, bližati.

(Dalje sledí.)

*) Ker enostranost ni nikdar pravílo »Novic« bila, smo radi vzeli pričujoči dobro pisani sostavek va-nje — v prevdark častitim bravcam. Vred.

**) Res, da so začeli naši verli Štajarski bratje take besede opušati, spoznavši njihovo gerdoglasje. Nekteri pa jih hočejo po sili h knjiž. veljavnosti povzdigniti, in jih še pišejo. Ni davno, kar smo v nekem Štaj. dopisu »lehko« in »den« brali. — Pis.

Odgovor na vprašanje besed „Slovén“, „župan“, „župnik“. *)

Nar pred moramo razodéti svojo misel, da to ní nikakoršna sramota, ako imajo razločne stàbla Slovenstva ali Slavijanstva razločne imena za celo deblo naroda, ker ta razlika ravno iz različnih narečij izhaja. Kolikor nas dosihmal skušnje in pretresovanje učé, je izvirno in torej nar bolj právo ime za vse Slovane, Slavljane, Slavjane, Slavene i. t. d. tisto, kteriga si še zdaj dve stàbli tega silno veliciga naroda prilastujete, namreč: Slovén, Slovénec. V učenih tehtnih razpravah slovesnih mož le bolj to besedo najdemo, na priliko pri Kopitarju in več druzih. V latinskim jeziku pišejo „lingua slovenica, slovinica“, v nemškim die „altslovenische Sprache,“ ne le poprejšni, ampak tudi novejši, na priliko: „Formenlehre der altslovenischen Sprache“ od dr. Miklošiča. — Vse te imena, ki so v rabi, se dajo sicer opravičiti in ali iz slava ali iz slovéti, slovim, sloviti izpeljati, vender po naši misli le Slovén, Slovenec prav za prav terdno podlogo ima. Zdaj bo že blezo malokdo tajíl, da so se naši spredniki zato imenovali Slovénce, Slovéne, ker so se med seboj razumeli in lahko med seboj govorili (iz slovo, sloviti, to je, govoriti,) Nemcam nasprot, ki so bili za nje némí (to je mutasti) — in Laham nasprot, ki niso lepo zložno govorili, kakor Slovenci, temuč hitro blebetali, kakor beseda „lahviti“ zaznamva. Znati je, da so se Slovenci le bolj iz boječnosti dvoumja besede „Slovenec“ za ves narod ogibali, odkar je njih slovstvo, spervič v Novícah, vnovič začelo razcvétati. Nam Slovencam ne gré té izvirne besede zatérati, ampak jo tudi v vesoljnim poménu ohraniti, ker to ni sramota ampak čast, da smo izvirno imé ohranili. Tudi Rimljani v mestu Rimu se za to niso drugačí imenovali, ker je bilo rimsko cesarstvo iz maliga kupca ljudí in iz malo zemlje nezmerno veliko narastlo. Dvoumje, ako bi ravno imelo kaziti, se nekoliko zamore s tem odpraviti, da se za vesoljnost rabi beseda Slovén, Sloveni ali Slovénje, kar je ravno to, — za posebnost pa Slovenec, Slovenci. S tem pa druzih imén ne zametujemo; vender se nam zdi, da namesto Sl*a*vijan, Sl*a*vljan in Sl*a*vén bi bilo boljši že Sl*o*vjan, Sl*o*vljan in Sl*o*vén ali tudi Slován (kakor je že rečeno od slovim), ker Slavijan i. t. d. so to-

*) Na vprašanje iz Istrije. Vred

pografiške (krajske) imena: Slavija, to je, vseslovenska dežela, in od todi Slavijan i. t. d.; Slovén, Slovjan, Slovljan, Slovenec pa so narodovne, in da so poslednje ljudstvu primerniši, mende vsak spozná.

Po naši misli in osebnim preprjčanji je župan prava beseda, ker je staroslovenska (od župa Gemeinde, Distrikt) in se povsod tako piše, in kolikor vémo, se je vselej pisalo v lastnih imenih in drugod.

Beseda „župnik“ pomeni v južno slovenskih deželah „fajmoštra“, na Slovenskim je pa prostimu narodu še malo znana, in ker je nemška župa (Suppe) v pomenu juha sploh zlo vkoreninjena, se ne bo dala še kmalo sploh vpeljati. Beseda župnik ne izhaja iz „zaúpnik“, ampak iz ravno tiste koreninice kot župan. Sicer pa tudi beseda „fajmošter ni nemška, ker je spakedrano vse skupej iz: parochia in magister, in od todi po vsih evropejskih jezikih, na priliko Meister, maître, maestro, mojster, majstor, mešter i. t. d. — Ako je beseda župnik namesto fajmošter v kakim kraji že navadna, bo toliko pripravniši, ker bodo ljudje imeli za duhovsko reč župnika, za deželsko (to je „politiško“) pa župana.

Ptuji jezik.

Iz Gradca. Ne davno so prišli neki Slovenci v Gradec pomoči iskat za svoje nadloge in reve. Bili so pametni možje, vendar jim zlasti jedna kriva misel po glavi blodi, ktera bi njim in našemu celemu narodu veliko škodila, da bi vsi tak mislili! — Mislijo in terdijo namreč, da se jim za tega voljo tak huda godí, ker nemški ne znajo. Nemcem, prê, gre boljše. Tim besedam se ni čuditi. Ljudstvo samo naj bolj čuti, kar ga tiši. — Dokler se mu bode iz pisarnic vse nemški dopisovalo, se mu same nemške pisma v roke vrivale, pri gospodski le nemščina veljala, téčas si bode Slovenec bez nemšine siromak in v nevolji, téčas mu je in bode nemščina kervavo potrebna, naj več vredna, naj bolj obrajtana, naj bolj zaželjena, ker je perva in bližnja pomoč, si saj v pisarnici svoj križ nekaj olajšati. (Bi se ljudstvu v turškem jeziku tak dopisovalo, bi po turškem kaj želelo.) — Zares dobro vsacemu, ki več jezikov zna. „Kolikor jezikov znaš, toliko človekov veljaš.“ Žalostno žalostno je le to, da izmed 1000 ljudi ima komaj eden ali dva s čem se ptujiga jezika nekaj čez pol naučiti! In izmed teh 1000 jih je spet 900, ki svoj materni jezik komaj na pol vejo. — Se le svojega jezika tak naučiti, da zamore koristne knjige in vse potrebne postave v njem brati, je več let treba. Živo nam to Nemci spričajo. Njih otroci ne vejo drugega, ko samo nemški — in vendar se morajo po novih postavah vsi njihovi učenci (študenti) skoz celih 11 ali 12 let, po vseh šolah, vsaki teden, naj manje 4 ali 5 ur samo nemškega jezika učiti, da se ga nekaj bolj naučijo.

Za silo nemški lamati in si nektere besede v glavo zabiti, ki so na cesti, za neke vsakdene reči in navadno kupčijo ali kerčmo potrebne, to še gre. To še tudi drugi človek zamore. Pa kaj je to? To ne dojde ne za postave in pismo, ne za vsakdene knjige. Tega smo se žalibog! predlanjskem na Gračkem deželnem zboru preveč prepričali. — Slovenci so iz svoje sredíne same takše poslance poslali, ki še so naj bolj nemški vedli in se zato kaj obrajtali. Kak pa se jim je tù godilo? Tù so spoznali, da nič ne vejo, ali komaj betvico. Ne na pol tak, kakor bi radi, so vedli in zamogli kaj povedati iz desetih komaj jeden, drugi niso juhnili!! — Kdor si tedaj v nemščini (ali laščini) prave zdačne pomoči za naše kmete in za naš narod iše, naj gre hitro rakom žvižgat! Čez 70 let, reči čez sedemdeset let je od cesarja Jošefa, kar so vse naše šole ne drugači učile, ko samo nemški. Kaj pak so koristile in opravile? To, da so se pri ljudstvu ob čast, ljubezen in podporo pripravile. „Zakaj bi v šolo pošiljali? Saj se deca v njih štirih, petih ali šestih letih ne nauče toliko, da bi vedle nemško pismo od gospodske prebrati in razložiti, druzega se pa tudi nič ne nauče“!

Najdel sim vendar kmeta V., ki mu je nemščina skoro bolj gladko tekla ko slovenščina. Začudjen ga pitam, če se je v domači šoli tako dobro nemški naučil? „Hodil sim, mi reče, zares 3 leta v domačo šolo in samo nemški smo se prav tažavno učili, pa tam se nisim mogel ničesar naučiti. Po tem so me oče 3 leta v šolo na Nemško dali med terde Nemce, da nisim druge besedice slišal. To je pomagalo. In kar sim sam kmet, berem vsaki večer 2 uri nemške novine in knjige (čujete?) — in vendar še se mi prav pogostama nameri, da tù in tam še Gračkih novin ne zastopim (čujete!). Bog vé, kakšne besede zmirom vpletajo, gerčke, latinske, francoske, laške i. t. d. — Prašam ga dalej: Kaj pa so se tedaj vaši soškolari v domači šoli naučili? „Gospod! mi odgovori, škoda je za čas in trud. Po 4 in 5 let so v šolo hodili, in zdaj ne vejo toliko, da bi si mogli sami nemško pismo prav prebrati ali se iz kakšnih knjig kaj podučiti. Slovenski pak tudi ne vejo ne kaj dobro zapisati, ne lahko slovenskih knjig ali novin brati, da se v tem clo nič niso vadili!“ — Da! taka je bila in še je.

To je gotovo velik križ! koliko starišev pak zamore svoje sine in hčere v druge in daljne kraje v šolo dajati, saj na 2 ali 3 léta? Tako premožnih je malo. In če se iz med 1000 ljudi jeden ali dva kaj naučita, kaj pomaga to, ako jih 999 v nevednosti ostane?!*) Kaj pomaga narodu, če se 100 ali 1000 njegovih sinov nekaj bolj lahko gible in živi, ako vsi drugi, ako jih 100krat 100,000 v revi, stiski in nevednosti ostane! ako vès narod terpi!! Ne — tako ne gre, nikol ni šlo in ne bode! S ptujim jezikam si le posamesni lahko pomagajo — le nekteri. Oni se ga naj učijo in vsi, ki vtegnejo in imajo s čem. Celemu narodu pak je nemogočnost in stiska; vès narod se le v svojem domačem jeziku, kterega vsak den potrebuje, zbrihtati, podučiti in v znanostih in sreči povzdigniti dade. Drugi ga v nesrečo zatere. Cela dogodbina je temu priča. Poglejmo naj prej na Nemce. Oni so začeli se iz svoje težave izkopati, si omagati in veselo napredovati, kar so ptuji latinski jezik iz pisarnic in nižjih šol segnali in vse vsakdanje reči v domačem jeziku učili in pisali. Zakaj preden si otrok 100 ptujih besed v glavo zabije, se v domačim koristno knjižico nauči, eno za drugo. To zda in pomaga. — Poglejmo na Čehe. Bili so učen, močen, časten, srečen narod, skoro pervi v Evropi. Vsilijo mu v pisarnice in šole ptuji nemški jezik, in kaj se zgodi? Narod začne pešati, slabeti, hirati, onemagati, obožati in u vsem daleč za sosednim zaostajati.

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Gradca. Ž. 23. marca o poldne so tukaj slavjanski rodoljubi, sama nadepolna mladež, napravili „slavjansko besedo“ gotovo pervo, kar Gradec stojí. Slovenske, poljske, češke in ilirske pesmi so se posamesno in skupno mično prepevale, češke še na postranici in goslih izverstno igrale. Severni in južni Slavjani in med njimi slavna pevka M., rojena Polakinja, so si bratovsko k blagem spočetju roke podali. Njej in

*) Večina veljá. Za 5 ali 10 grošev voljo ne bode noben pameten 100 goldinarjev utopil! Pis.

vsem

vsem gré lepa hvala; perva vendar in naj veči neutrudnemu, izverstnemu pevovodju g. Benjaminu Ipavicu, ter tenoristu g. Bučaru, basistu g. Šusteršiću in godcu g. Kasparu. Dvorana je bila povabljenih polna; med njimi tukajšne perve glave. Za gospé in gospodične je skoro sedežev zmanjkalo. Doneča hvala je zadovolnost pričala. Več rečí se je moralo ponavljati. Slobodno se reče: Začetek je bil srečen, lep in vesel. Bog daj, da bi bil krepka podloga srečnejše prihodnosti!

Iz Celja 30. suš. I. F. Slavni rodoljub g. Drobnič, ki je na tukajšnem gimnazji dolgo z lepim prospêhom deloval, nas je žalibože zavolj slabega zdravja nedavno zapustil, ter se podal v nemški Gradec, se tam v miru popolnama ozdravit. Vsakega rodoljuba mora serce zaboleti, take nesreče zvediti. Posebno težko pa ga pogrešajo učenci, kterim je bil povsod učitel. Da je merljivejše učence s svojim „Ilirskim Rečnikom“ obdaril, se pri utemeljenju tukajšne slovenske čitalne posebno udeležil, ter pri vsakoj priložnosti z besodoj in činom Slovenšino podpiral, ostanejo nevmerljive zasluge, katerih si je v staroslovenskem Celju pridobil. Naše hvaležne serca in izkrene želje ga kratkoma prav zdravega v naši sredini na slavjanskem polju zagledati, ga naj spremljajo na vseh njegovih potih! G. Drobniča nadomestuje nadepolni g. Feihtinger, kateri je z dušoj in telom Slavjan, in bo naše želje o slavjanstvu s svojimi obširnimi posebno vseslavjanskimi znanostmi gotovo nadkrilil.

(Konec sledí.)

Iz Celja. *. Porote, ki so se 3. marca zopet pod slavnoznanim predsednikam g. vitezam L. Acula pri nas začele, so dokončane, — in reči moramo, da se je vse v nar lepšim redu, in kakor postave velevajo, doveršilo. Z veseljem ponovimo tedaj, kar je od gosp. predsednika Acula že sploh znano, da on ima vse lastnosti takim imenitnim obravnavam predsednik biti, in da o porotah, kjer je popolnama znanosti slovenskiga jezika, jasnosti v govoru, moškiga obnašanja in bistroumnosti potreba, njega nihče ne prekosí. Naj bo beseda slovenska, ali nemška: njemu vsaka gladko têče. Njemu, možu postave in svete pravíce, gré tudi čast in hvala, da nasvèt in predlog deržavniga pravdnika in zagovornika, ako je bil od nju le v nemškim jeziku izusten, se je v slovenski jezik po tolmačih prestavljal, da se ni nikodar ravnopravnost kratila. Pri 4. obravnavi je deržavni pravdnik, g. Dr. Mulaj v prav gladkim slovenskim jeziku spojemal, kar nas je prav razveselilo. O 3. obravnavi je g. predsednik Acula sosebno svojo modrost v vodstvu porotnih sodb dokazal. Modro je tudi storil, da obravnava detomora ni bila očitna, kakor pri vas v Ljubljani, ker o tacih zadevah ni mogoče, da bi se take rečí ne govorile, ki sramožljivost pričujočih žalijo. O 2. poroti je svetovavec dež. sodnije, g. Braulik, mnogospoštovan mož in verli branitelj narodske enakopravnosti, predsednika nadomestoval. Tudi od porotnikov moramo reči, da so se vestno in pravično obnašali. Nar hujši, pa pravična razsodba, da je kriv, je zadela sina vinogradnika in hlapca Jožefa Slugiča, ki je bil zavolj dopernešeniga umóra k smerti obsojen. — Sliši se, da mesca maliga serpana se bojo porote tukaj zopet začele; na versto pride med drugimi nek tista zala deklica, ki je lani svoje reditelje zavdala.

Novičar iz Ljubljane.

Že tretjiga župana ima po volitvah mestniga odbora zdaj Ljubljansko mesto; v tem se je tedaj stari pregovor spolnil: „vse dobre rečí so tri“. Tretji župan je g. Dr. Burger, ki je bil po odstopu g. Ambroža in Baumgartnerja pretekli četertek z 18 glasovi (med 27 volivci) za župana izvoljen. Zastran volitve g. Baumgartnarja je namreč naznanilo c. k. deželno poglavarstvo mestnimu odboru zaderžek, izvirajoč iz colniga prestopka v tisti žitni zadevi, ki se je pripetila pred nekimi léti. Po mnogih pomenkih, v kterih je sosebno g. Dr. Ahačič celo zadevo obširno od konca do kraja z vsimi nižjimi in vikšimi vradnimi razsodbami razložil in razjasnil, in g. Ambrož pristavil, da g. Baumgartner je brez vsiga zaderžka in clo brez vse ovére lani v mestni odbor stopil, je zbor na podlago, da colne zadeve ne dotikajo volitnih pravíc in da §. 29. ne zadeva g. Baumgartnerja, z veliko večíno (z 23 glasovi zoper 4) sklenil: „da g. Baumgartner ni ne pravice voliti ne izvoljen biti zgubil.“ Na ta opravičivni razsodek odbora je g. dr. Ahačič pismo prebral, v kterim se je g. Baumgartner, ki zavolj bolezni že več časa v zbor ne pride, izvolitvi za Ljublj. župana očitno odpovedal, po kterim odpovedu je zbor novo volitev pričel, pri kteri, kakor smo že gori povedali, je bil g. dr. Burger z veliko večino glasov (18 zoper 9) izvoljen. V Ljubljanskim časopisu se bere, da je c. k. deželno poglavarstvo po tem mestnimu odboru velélo, v omenjeni zadevi zastran g. Baumgartnerja vikši razsodbo ministerstva doseči. — Tajnik mestniga magistrata g. Podkrajšek je prejel iz rok gosp. deželniga poglavarja vpričo mestnih vradnikov in odbornikov zlati Franc-Jožefov križ zavolj večletnih zaslug za osušenje Ljublj. močirja. — Namestnik g. prof. Rechfelda je v zgodovini sosebno dobro izvedeni g. Dragotin Melcer, vrednik Ljublj. „časnika“. — Gosp. Fleišman ima v rastljinoznanstvu 121 poslušavcov; kar je veselo znamnje, da je šolski mladini začelo zlo mar biti za naravoslovske vednosti. — Prihodnji torek se bojo v Ljublj. gledišu med nemško spevoigro nektere slovenske pesmi péle.

Novičar iz mnogih krajev.

Cesar so se iz Tersta v Benedke podali, in temu mestu zopet svobodni ladjostaj dodelili. Maršal Radecki jih je spremil, ban Jelačič se je pa iz Tersta spet domú podal. Cesar to pot še ne bojo šli na Horvaško. — Cesar Ferdinand se bojo iz Prage zopet na Dunaj preselili. — V nemških zadevah še ni nič gotoviga. — Dunajski vradni list je naznanil, da se je od léta 1848 do letasnjiga svečana za 22 milijonov in 277,929 gold. šestíc in krajcarjev skovalo in med ljudstvo dalo. Bankovčkov po 6 in 10 krajc. je pa do tega časa za 14 milij. 605,878 gold. med ljudstvam. — Na Dunaji so unidan igrali češki igri „Dobro jutro“ (ki smo jo tudi v Ljubljani vidili) in pa „Pan Capek“; obe ste močno dopadle; gledíše je bilo čez in čez polno. — Minister uka je dogotovil 300 gold. za nar boljši rusinsko slovnico za ljudske šole. — Za gotovo se govorí, da bojo cesarske kase začele kmalo četerti del svojih plačíl v srebru izplačevati; pri vplačanju vsih davkov se bo tudi mogel nasprot peti del v srebru plačevati; na to vižo se pričakuje zopet srebernina med ljudmí. — Ker sé je létas zavolj mehke zime veliko gosenc bati, je na Dunaji modra prepoved dana, da nihče ne sme malih tičkov, ki drevje gosenc oberajo, loviti in na prodaj prinesti; ki bo tega zasačen, bo ojstro kaznovan. Ta prepoved bi mogla povsod vpeljana biti.

☞ *Naznanje.* Poslednja pola „podkovstva“ je na svitlo prišla; naj g. naročniki pošlejo po-njo.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*